

Bölüm 1

AİLE HEKİMLİĞİNİN TARİHÇESİ

Mina Lara AKINCI¹
Cemil Işık SÖNMEZ²

GİRİŞ

Tıp alanında meydana gelen köklü değişikliklere bakıldığında; tıp, bazı bilimsel, teknolojik ve sosyal gelişmeler neticesinde değişime uğramıştır. Yeni disiplinler ortaya çıkmıştır. Aile hekimliği de bu yeni disiplinlerden birisidir. Yeni disiplinler üç yolla oluşur: eski disiplinlerden dönüşerek, en baştan var olarak veya ana disiplinlerden bölümlere ayrılarak. Aile hekimliği tıp biliminin en eski dalından, genel pratisyen hekimlikten dönüşmüştür. Aile hekimliğinin gelişmesinde sosyal değişimler, uzmanlaşma ve hastalıkların yeni örüntüsü gibi etkenler rol oynamıştır.(1)

Morbidite ve mortalite örüntüleri; kültürel, ekonomik ve çevresel değişiklikler olduğunda değişir. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren büyük enfeksiyon hastalıklarının kontrol edilebilmesinin ardından yeni bir hastalık örüntüsü ortaya çıkmıştır. Hekimler günümüzde ciddi akut hastalıklardan daha çok kronik hastalıklar ile karşılaşmaktadır. Bu yeni örüntü, hekimlik için aşamalı bir değişime neden olmuştur. Kronik hastalıklara yakalanan bireyler çoğunlukla uzun bir mücadele sürdürmektedir. Günümüzde hekimler zamanlarının çoğunda, kronik hastalıklarla uğraşan hastalarına yardımcı olmaktadır.(1)

Tıp mesleğinin tarihine baktığımızda; hekimler, cerrahlar ve ilaç hazırlayanlar (eczacılar) olarak 3 ana gruptan söz edilebilir. Hekimler; öğrenimlerini az sayıdaki üniversitelerde tamamlayan

küçük bir gruptu ve cerrahi uygulama veya ilaç hazırlama işlerini yapmamışlardı. Cerrahlar usta çırak ilişkisi ile eğitim görmekteydiler. Ancak on sekizinci yüzyılda artan ihtiyaçla birlikte tüm sağlık hizmeti verenler, tıp fakültesi mezunu olmasalar dahi, genel pratisyen gibi çalışmaya başladılar. On dokuzuncu yüzyılda ilk defa Lancet'te genel pratisyen terminolojisi kullanıldı.(1)

Amerikan Tıp Birliği, 1847 yılında, tıp eğitiminin standartları ve niteliğini yükselterek mesleki yeterliliği arttırma amacıyla kurulmuştur ve çalışmaları ile tıp eğitiminin gelişiminde etkin bir rol oynamıştır.(2)

Amerika'da 1889 yılında John Hopkins Üniversitesi kurulmuştur. Kurucularından Kanadalı hekim William Osler tıp eğitiminin ve öğreniminin çağdaştırılmasını hedeflemiştir. 1892 yılında ki "Branşlaşma Hakkındaki Görüşler" söylevi pediatrinin ayrı bir branş olması üzerinedir.(3)

Yirminci yüzyılda teknolojinin ve tıpta ihtisaslaşmanın gelişmesi ile hastalar daha küçük bölümler halinde araştırılmaya başlamıştır. Tıp bilimi bölünerek hastaların dahiliye ve cerrahi gibi tedavi yöntemlerindeki farklılıklara göre, hastanın yaşına göre (pediatri, geriatri), cinsiyete göre (kadın hastalıkları), hastalığın tuttuğu organa göre (göz, kulak burun boğaz, dermatoloji vb.) branşlara ayrılmıştır. Bu bölünme neticesinde hasta ile hekim ilişkisi hastalık ile hekim arasındaki ilişkiye dönüşmüştür. Farklı uzmanlık branşları tarafın-

¹ Araş Gör, Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, dr.mina.lara@gmail.com

² Dr Öğr Üyesi, Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD, drcemilsonmez@gmail.com

- TAHUD tarafından çıkarılan bilimsel dergi "Türkiye Aile Hekimliği Dergisi" olup 1997 yılından beri yılda dört sayı olarak yayınlanmaktadır.(10)
- 1998 yılında Türkiye Aile Hekimliği Yeterlilik Kurulu (TAHYK) kurulmuştur. TAHYK; "Aile Hekimliği Uzmanlık Eğitimi Çekirdek Müfredatı" ve "Asistan Karnesi"ni yayınlamıştır. (10)
- 1999 yılında "Aile Hekimliği Ders Notları" adında çıkarılan kitap ilk aile hekimliği ders notlarıdır.(19)
- 2000 yılında Trakya Üniversitesi Aile Hekimliği Polikliniği açılmıştır. Aynı yıl; Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliğine bağlı aile hekimliği merkezleri de açıldı. Daha sonrasında tüm tıp fakültelerinde ve devlet hastanelerinde aile hekimliği poliklinikleri açılmaya başlandı.(4)
- 17 Mart 2003 tarihinde sağlık bakanlığında "Aile Hekimliği Daire Başkanlığı" kurulmuştur.(21) Aynı yıl Türkiye WONCA'ya üye olmuştur.(10)
- 2004 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından "Aile Doktorları için kurs notları, birinci aşama" ders notları yayınlandı. Aynı yıl, sağlık bakanlığı tarafından "Aile Hekimliği Türkiye Modeli" adlı kitap yayınlandı.(4)
- 24 Kasım 2004 tarihinde kabul edilen 5258 sayılı "Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun" resmi gazetede 9 Aralık 2004 tarihinde yayınlandı.(22)
- 6 Temmuz 2005 tarihinde çıkan "Aile Hekimliği pilot uygulaması hakkındaki yönetmelik" resmi gazetede yayınlandı. Bu yönetmeliğe göre aile hekimi: Bireye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak tanı, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini yaş, cinsiyet ve hastalık ayrımı yapmadan, herkese kapsamlı ve sürekli olarak belli bir mekânda vermekle sorumlu, gerektiğinde gezici sağlık hizmeti veren ve tam gün esasına göre görev yapan aile hekimliği uzmanı veya bakanlığın öngördüğü eğitimleri alan uzman hekimlerdir. (23)
- 15 Eylül 2005 tarihinde Düzce'de Aile Hekimliği pilot uygulaması başlamıştır. 2006 yılında 10 il pilot uygulama kapsamına alındı.(4)

- 2008 yılında 8 ilin aile hekimleri derneklerinin bir araya gelmesi ile "Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu" kuruldu.(4)
- 2010 yılında tüm Türkiye'de Aile Hekimliği uygulamasına geçildi.

SONUÇ

Hastaneler uzmanlaşmış bir bakımı vermekten, kişisel ve sürekli bir bakımın sağlandığı dengeli bir sisteme ihtiyaç vardır. Son yıllarda hastaneleşmenin artması ile hastane dışındaki tıp uygulamaları önem kazanmıştır. Aile hekimi, sağlık hizmetleri organizasyonunda bir lider konumundadır. Hizmetlerin bütünleştirilmesi ve gereksiz harcamaların giderilmesi açısından temel bir öneme sahiptir. Akademik bir tıp disiplini olarak aile hekimliği kurulduğu günden beri hem danışmanlarıyla kurduğu özel iletişim ile hem de akademik anlamda birçok yayını ile genel tıbbı çok büyük katkılarda bulunmuştur. Son elli yılda çok büyük ilerlemeler kaydetmiştir.(1)

Anahtar Kelimeler: Aile hekimliğinin kökeni, Aile hekimliğinin gelişimi, tarihçe

KAYNAKÇA

1. McWhinney IR. The origins and principles of family medicine. A Textbook of Family Medicine. 2nd ed. New York: Oxford University Press; 1997. p. 3-28.
2. Aile Hekimliğinin Kilometre Taşları: Millis ve Willard Raporları
3. Osler W. 1892. *Remarks on specialism. Archives of Paediatrics* 9:481
4. Birinci Basamakta Tanı ve Tedavi, Prof. Dr. Nafiz Bozdemir, Prof.Dr. İsmail Hamdi Kara Aile Hekimliğinde Tanımlar, Kavramlar ve Türkiye'ye Özgü Durumlar Prof. Dr. Süleyman Görpelioglu 2010:2
5. Rakel RE. The family physician. In:Textbook of Family Practice. Philadelphia, Saunders,
6. Millis, J.S. 1966. *The Graduate Education of Physicians. Report of the Citizens Commission on Graduate Medical Education*. American Medical Association. Chicago, Illinois
7. Willard RD 1966. *Meeting the challenges of family practice: Report of the Ad Hoc Committee on Education for family practice of the council on Medical Education*. Chicago: American Medical Association;
8. <https://www.globalfamilydoctor.com/AboutWonca/brief.aspx>
9. Okay Başak Aile hekimliği / genel pratisyenlik Avrupa tanımı. Wonca Europe 2002. Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği Yayınları 3, 2003.
10. <https://www.tahud.org.tr/page/tarih%C3%A7e-1>

11. Aile Hekimliğinde Kavramlar, Görev Tanımı ve Disiplininin Tarihçesi Türkiye Klinikleri J Med Sci 2007, 27:412-418
12. The General Practitioner in Europe: A statement by the working party appointed by the European Conference on the Teaching of General Practice, Leeuwenhorst, Netherlands, 1974.
13. Alma-Ata Bildirgesi, 1978, Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı, Alma Ata Bildirisi, (<http://www.un.org.tr/who/Who.htm>)
14. The Role of the General Practitioner / Family Physician in Health Care Systems: a statement from WONCA, 1991.
15. Making medical practice and education more relevant to people's needs: The contribution of the family doctor WHO-WONCA 1994 conference: The contribution of the family doctor. 6-8 Nov 1994, London, Ontario, Canada, Geneva World Health Organization 1995 (unpublished document; available on request from Department of Organization of health services delivery, World Health Organization, 1211 Geneva 27, Switzerland.
16. Olesen F, Dickinson J, Hjortdahl P. General Practice - time for a new definition. BMJ 2000; 320: 354-357.
17. Allen, J.; Gay, B. (2001) 'A Definition of the key features of the discipline of general practise and the role of the general practitioner', Draft Document Barcelona, European Society of General Practise/Family Medicine-WONCA Europe
18. Saatçı E, Sezer H. Dünyada Aile Hekimliği Uygulamaları. Aile Hekimliği-II.Ed. (Ed: Çağlayaner H) içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996; 49-70
19. Bozdemir N. Birinci basamak sağlık hizmetleri ve aile hekimliği. Aile hekimliği Ders Notları, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Adana, 1997; 1-17
20. Ceyhun G, Şener F. Sağlık Bakanlığının aile hekimliği konusundaki hazırlıkları ve uygulamaları. Aile hekimliği, II.Ed. Çağlayaner H (Editör) içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996: 71-85
21. Daire başkanlıklarımız ve diğer birimlerimiz. Aile Hekimliği Daire Başkanlığı. Temel Sağlık (Journal of Primary Health) 2004; 1 (2):7
22. 24 Kasım 2004 tarihinde kabul edilen 5258 sayılı "Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun" <http://www.saglik.gov.tr/aile/doc/Pilotkanun.pdf>
23. Temmuz 2005 tarih ve 25867 sayılı "Aile Hekimliği pilot uygulaması hakkındaki yönetmelik": <http://www.saglik.gov.tr/aile/doc/yonetmelik%20yayinlanan.pdf>